

crkva u svijetu

OSVRTI I PRIKAZI

KNJIGA ZA KOJU BI BILO BOLJE DA JE NEMA

Alba Kuntić, Počeci borbe za preporod bačkih Bunjevaca, Beograd 1969, str. 454, vlastita naknada

Jurač Lončarević

Da bi se mogla razumjeti ova tedenciozna i zlonamjerna knjiga koja predstavlja falsifikat povijesne istine o bunjevačkim Hrvatima, treba odmah u početku postaviti pitanje o njezinu autoru. Tko je on? Tko je taj ALB(e)A KUNTIĆ, koji više ni svoje bunjevačko ime ne želi pisati u njegovu izvornom obliku?

U međuvremenu je javnosti na to pitanje odgovorio Slavoljub Đukić, pisac napisa u POLITICI od 12. IV 1970, pod naslovom: PRIVATNE PODVALE. U tom napisu on kaže:

»Pisac ovog ambicioznog štiva Alba M. Kuntić, subotički advokat u penziji i savetnik Društvenog knjigovodstva. On je još pre rata pisao o Bunjevcima, tvrdeći da su oni Srbi...«

Radi se naime o Kuntićevoj knjizi koju je on izdao još 1930. godine pod naslovom: BUNJEVAC — BUNJEVCIMA I O BUNJEVCIMA.

Već u toj knjizi, čijim je stavovima na žalost ostao u negativnom smislu Kuntić i danas dosljedan, možemo dakako naći potvrdu za sve ono o čemu nam piše spomenuti Đukić.

U toj knjizi pokušava Kuntić na primjer dati genezu stvaranja hrvatske orijentacije u bunjevačke intelegencije prije rata.

Kako on to čini?

Odbijajući unaprijed najjednostavnije i najprirodnije rješenje, to jest da su Bunjevci dio hrvatskog naroda, Kuntić nastoji bezusjepješno dokazati kako je ta inteligencija, školovana u mađarskim školama, prihvatila hrvatstvo samo kao izraz antisrpske politike tadašnjih vlastodržaca u Vojvodini. Međutim, kad bi se takva nesklapna teza i prihvatila, ostaje i dalje otvoreno pitanje: kako to da se ta ista inteligencija, nosilac mađarske politike u Vojvodini, nije u isto vrijeme i pomađarila, već je naprotiv i dalje čuvala i odgajala u svojem potomstvu svijest o pripadnosti narodu kojem zapravo i pripada?

Drugom opet dijelu hrvatski orijentirane inteligencije Kuntić priznaje doduše jugoslavensku orijentaciju, ali mu zamjerava što se taj dio Bunjevaca razočarao u unitarističkoj tvorevini kakva je bila stara Jugoslavija.

Identificirajući se tako u toj knjizi u potpunosti s politikom stare Jugoslavije u nacionalnom pitanju i njegovoj unitarističkoj koncepciji Kuntić cinično konstatira da »većina t. kz. bunjevačkih Hrvata nije još posve zatrovana i pokvarena«, misleći pritom na one pojedince koji su se kao i on, ustručavali nazvati svoj narod imenom njegove etničke pripadnosti.

Na svu sreću, Kuntićeva je knjiga odmah na početku imala loš start. Osim POLITIKE, nju je osudio i VJESNIK U SRIJEDU, a što je najvažnije i Predsjedništvo hrvatskog kulturno-umjetničkog društva BUNJEVAČKO KOLO koje je uputilo zahtjev Okružnom javnom tužilaštvu u Subotici da se knjiga zabrani, a Izvršnom odboru Općinske konferencije SSRNS da je politički ocijeni, kako čitamo u Borbi od 16. svibnja ove godine. Do danas nismo doznali kakav je rezultat te akcije.

Na spomenutu se knjigu kritički osvrnuo dr ANTE SEKULIĆ, jedan od najboljih poznavalaca književnosti i kulture bačkih Hrvata, prvi poslijeratni doktorand na bunjevačkom govoru mjesta Subotice, pisac nedavno izišle KNJIŽEVNOSTI BAČKIH HRVATA, u reviji KAMOV koja izlazi na Rijeci, u broju 3. od ove godine.

Na kraju treba spomenuti i to da je Knjižarsko poduzeće NAPREDAK u Subotici odbilo da prodaje tu knjigu.

Time je i šira javnost dala autoru svoju osudu!

No pođimo, konačno, ipak nekim redom u toj stilski i koncepcijski potpuno dekomponiranoj knjizi, u kojoj autor prije svega pokazuje arhaičnu lektiru kojom se služio i davno odbačene »znanstvene« teorije o podrijetlu svojega vlastitog naroda.

Knjiga osim toga boluje od preobilnih citata kojima svrha, osim one najpoznatije i antiznanstvene, nije uvijek ni potpuno jasna, a najmanje opravdana.

Tako od ukupno 450 stranica samo njih 80 govori direktnije, iako i ne uvijek, o naslovu same knjige, dok sve drugo stoji u veoma labavoj ili nikakvoj vezi s njim. Međutim svrha je uvijek jedna: pokazati kako se u prošlosti Bunjevci nisu nikad osjećali Hrvatima.

Pri tom se dakako ne biraju sredstva. Autor posiže za arhaičnom literaturom, služi se odbačenim teorijama jednog Milenka Filipovića, koji je Bunjevcima nastojao pripisati vlaško podrijetlo. (Vidi: Zbornik Matice srpske za društvene nauke, 40, Novi Sad, 1965).

No vratimo se opet Kuntićevoj knjizi.

Već na početku Kuntić u posveti pokazuje njezinu svrhu. On u posveti izostavlja sve ono što ne bi išlo u prilog njegovoj koncepciji jugoslavenstva na unitarističkoj i velikosrpskoj osnovi.

Knjigu posvećuje prvom srpskom ustanku i NOB-i (kakve hrabrosti samo!) o jednostavno ispušta sve događaje koji su se između njih dogodili. Tako je na primjer, ilirski preporod, osnovni zametak jugoslavenske ideje na Balkanu, jednostavno prešućen! Nakan ovakve posvete što se uopće može u toj knjizi naći? Prirodno je da u noj nalazimo samo ono što stoji u netolerantnom odnosu spram moderne koncepcije jugoslavenstva i ravnopravnosti naroda na federativnoj osnovi.

Idealni državnik u prošlosti je za Kuntića nitko drugi već Ilija Garašanin i njegovo famozno NAČRTANIJE. Evo što Kuntić o njemu »objektivno«
ustanovljuje:

»Pravilno sagledavajući značaj budućih državno pravnih i nacionalnih odnosa između Srba i Hrvata, Garašanin je te odnose stavio iznad svega ostalog«
(str. 199)

Dakako da će u tom stilu i po tom uzoru i Kuntić pokušati riješiti nacionalno pitanje u nas. Evo samo nekih »bisera«
iz njegova pera:

»U ovoj knjizi ne raspravlja se uopšte pitanje nacionalne pripadnosti Bunjevaca. Po našem shvatanju to i ne treba (? — op. moja) da bude predmet bilo čijeg naučnog interesovanja, jer je nacionalno osećanje stvar subjektivne preokupacije, te se kao takvo tiče isključivo pojedinca. Sa gledišta društva, sasvim je irelevantno ko je što po narodnosti«. (str. 21)
Društvo se tiče to samo onda kad je nečije nacionalno pravo ugroženo ili narušeno, svejedno, od strane pojedinca ili grupe.« (str. 7)

Prema ovakvim zlonamjernim zaključcima čovjeka koji bi se mogao opravdati jedino ako bi se nalazio u stadij umentalne deklinacije (što po ovom izloženom ne bi bilo nemoguće), nije uopće na društvu da njeguje pozitivne nacionalne tekovine svojih naroda i narodnosti. Budući da se radi o subjektivnom osjećaju svakog pojedinca, sve neka se odigrava pod maglovitim plaštem predratnog vidovdanskog jugoslavenstva, a društvo neka jedino kao vatrogasac intervenira onda kad netko pokuša ugroziti taj isti nacionalni osjećaj. Kao da već i samo zapostavljanje ili negiranje nacionalnog osjećaja njegovim svođenjem na isključivo subjektivnu osnovu ne otvara taj isti proces ugrožavanja slobodnog izražavanja svoje vlastite nacionalne individualnosti u tog istog naroda.

U prošlosti je u Bunjevaca, stalnim ugrožavanjem slobodnog formiranja i izražavanja nacionalnog osjećaja, taj proces došao do takvog stupnja da se Kuntić ne mora više držati ni svojih vlastitih tvrdnji o potrebi čuvanja ugroženog nacionalnog osjećaja i prava svojeg vlastitog naroda. Iznevjerivši tako sama sebe, on će zaključiti: »Živeći decenijama odvojeni od svoje glavine (koje? — op. moja) etnička grupa Bačkih Bunjevaca je sredinom prošlog vijeka izgubila sećanje na srodstvo po krvi i mnogo od onoga što ju je duhovno vezalo sa sredinom iz koje je potekla ...« (str. 5) — držeći da su ljudi njegova kova i njegovih arhaičnih političkih usmjerenja u prošlosti i sadašnjosti uspjeli taj proces dugovjekog odnarođivanja jednog naroda privesti kraju na svoje i zadovoljstvo onih natražnjačkih snaga koje iza njih stoje.

Međutim, dok se kojekakve političke i antiznanstevne akrobacije mogu činiti u knjizi dokoličara-penzionera, činjenice, kao i uvijek govore suprotno.

Uzmimo samo neke primjere. Nedavno je u Somboru izišla knjiga: HRONIKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU U SOMBORU OKOLINI 1941—1945, Sombor, 1969, u kojoj istaknuti somborski publicista i književnik MILENKO BELJANSKI piše na strani 173. ovako:

»Hrvati u severozapadnom delu Bačke i Baranje nisu se pomirili s okupacijom. Oni su u prvo vreme bili pod uticajima sa raznih strana. Pre svega ogromna većina je pripadala Hrv. seljačkoj stranci i uvek bila opoziciono nastrojena prema bivšim jugoslovenskim vlastima. Ali Hrvate takav predratni stav nije zbunio u pogledu ocene svog položaja u novim uslovima, u uslovima okupacije, kada ih vlasti nisu priznavale kao narod (dovoljno je jasno iz ovoga ocijeniti na čijem stanovištu stoji Kuntić: — op. moja) — već su favorizirali Bunjevce (kao i Kuntić — op. moja) — govoreći drugima da se sele u Hrvatsku ukoliko se osećaju Hrvatima, a ne Bunjevcima i Mađarima.«

Kako vidimo, nikome pametnom i objektivnom, osim dakako »znanstveniku«
tipa jednog Kuntića, ne pada više na pamet da bude dionikom politički povam-pirenog predratnog pristupa Bunjevcima. Zato će malo dalje Beljanski nastaviti:

»Hrvati u celini, bez obzira što nisu naročito otvoreno manifestirali svoje neslaganje s okupatorom, bili su jugoslavenski orijentirani...

Da je KPJ od ranije poklanjala pažnju Hrvatima u Somboru i okolini, sigurno da bi u većoj mjeri učestvovali u NOR-u od 1941.«

Ili o nacionalnoj pripadnosti Šokaca, na primjer:

»Šokci kao etnička grupa, a u stvari Hrvati, živeli su u selima pored Dunava a većinom se bavili zemljoradnjom...« (str. 176)

Ipak, istini za volju, treba reći i to da se proces potpunog formiranja Šokaca i Bunjevaca od narodnih grupa u modernu hrvatsku nacionalnost odigrao intenzivnije u naše vrijeme. Ali ta činjenica ne dokazuje ništa u kuntićeveskom smislu i njegovoj tendenciji denacionalizacije vlastitog naroda, već baš obratno. Ona pokazuje koliko su Bunjevci i Šokci na bačkom terenu imali u prošlosti teškoća kad je trebalo očuvati nacionalnu individualnost. Jer, oduzimali su im sve. Od jezika, podrijetlo, škola, društava, literature i svega onoga što daje obilježje jedinom narodu. Bunjevci su kao i Šokci ipak usuprot svemu tomu ustrajali, oduprli se raznovrsnim navalama sa raznih strana i postali prirodni dio svojeg naroda. Zato bi svaki dobronamjerni rodoljub trebao pozdraviti uspješno vraćanje tih dijelova našeg naroda svojoj etničkoj matici, svatko osim, dakako, političara tipa Albe Kuntića.

O tomu isto tako govori Beljanski u svojoj knjizi:

»Da bi se otežalo formiranje hrvatske nacije u isto vreme i paralelno s akcijom HSS-a deluje Bunjevačko-šokačka stranka, koja je imala svog poslanika u jugoslavenskoj Narodnoj skupštini (i čijim je pripadnikom prije rata valjda i Kuntić bio! — op. moja — str. 173)

Treba reći još i to da u svjetlu u kojemu nam se pokazala Kuntićeva knjiga, negirajući historijske izvore i autentičnost, ona nije na žalost osamljena. Istina, na svu sreću, kad se radi o Bunjevcima, ona je osamljena na domaćem terenu, ali zato ne i na inozemnom, na kojem se javljaju isto takvi samozvani povjesničari koji kao Kuntić žele predratnim amenovanjem započeti sudbinu jednog naroda bez obzira na njegovo stanje i na njegov nacionalni osjećaj u sadašnjosti.

Primjera samo radi, uzmimo samo knjigu koja je izišla 1962. u Torontu, a napisao ju je neki Laza Kostić. Knjiga nosi naslov: SRPSKA VOJVODINA I NJENE MANJINE.

Navest ćemo opet samo neke »bisere« iz te knjige koji ni na kakvo naše iznenađenje pokazuju na žalost identične stavove među piscem i Kuntićem.

»Hrvata u današnjoj Vojvodini nije skoro ni bilo. Praktički ih uopšte nije bilo u Banatu i Bačkoj (! — op. moja). U Baranji koja, na žalost ne sačinjava dio srpske Vojvodine, bilo ih je, ali uglavnom u onom delu koji je ostao mađarski, dok u ovom delu Baranje koji se prisajedinio sa Srbijom bilo je Šokaca, a ne Hrvata (podv. J. L.) (str. 73, 74)

Inače Kostić se bavi i drugim problemima, među kojima je najvažniji taj kako bi se nacionalnosti Vojvodine asimilirale, kako bi ona postala samo (veliko) srpska.

Ili još samo ovaj primjer:

»Ko su ti Hrvati, otkuda su, gde žive, u kom predelu Vojvodine itd. Moramo smesta ponoviti da skoro dve treće toga broja, oko 80.000, čine Bunjevci i Šokci, koji u prošlosti sve do naših dana, nisu bili Hrvati, a sad su mnogi na silu tu uvršteni.« (str. 76)

Da ironija, ali i identičnost, bude veća, na omotu knjige piše kako se radi o piscu koji se kao PRAVNIK iza rata sav posvetio (kao i Kuntić) nacionalnim problemima pa ih »naučno« obrađuje.

A kako konačno Kuntić radi u svojoj knjizi? Kojom se metodom rada služi?

U prvom redu prokušanom metodom ignoriranja svega onoga što bi moglo njegove dubiozne teze smlaviti u jedan manletu. On je to dakako i učinio. Samo, ignoriranjem se ne može u isto vrijeme i negirati nešto! Ni jednog hrvatskog izvora o prošlosti i razvoju Bunjevaca Kuntić nije naveo! Dakako, razlog je ovdje jasan. Ma i jedan od tih izvora, a ja ću ih opet morati navesti samo neke, pokazuju kako nije moguće ni u ime čega, a najmanje ne u ime promašenih predratnih političkih špekulacija, odvajati etnički razvoj jednog naroda u prošlosti od njegova nacionalnog stanja i osjećaja u sadašnjosti, jer je ova samo logički završetak svega onog što se zbivalo, razvijalo i ostvarivalo u nada sve mukotrpnj prošlosti bunjevačkog življa. A prema toj krvavoj denacionalizatorskoj prošlosti Bunjevaca nema njihov sin ALB(É)A KUNTIĆ ni ono najosnovnije ljudsko poštovanje, kad je već ne želi priznati. I u tome je najveća negativnost Kuntićeve knjige!

Ona je uvreda jednog naroda i njegove prošlosti od strane njegova vlastitog sina, samo ovaj put odbačenog sina. Najnovija povijest ostvorena u našoj socijalističkoj zajednici ravnopravnih jugoslavenskih naroda i narodnosti, dokazuje sve ovo što je navedeno u Kuntićevoj knjizi.

Potvrdu sveg toga nalazimo već u prvim brojevima SLOBODNE VOJVODINE nakon rata. U broju od 26. VII 1945. nalazimo ovu izjavu:

»Mi smatramo da su Bunjevci po narodnosti Hrvati.«

Ili ovo:

»I nama je ime Bunjevac drago, ali kao oznaka porijekla, a ne kao nacije, jer po naciji mi smo Hrvati.« (Sl. V., 25. VII 1945)

Ili ova misao:

»U slobodnoj Vojvodini ponosna je stvar biti Srbin, ali nije potrebno zbog toga se busati u grudi, a ponajmanje potcjenjivati hrvatski narod i ostale narode Vojvodine.« (Sl. V., 29. VIII 1945)

Međutim, kad se radi o Kuntiću, sve to izgleda nije dosta. Treba zato ići u prošlost i pokazati mu što su najbolji predstavnici Bunjevaca mislili o svojim vlastitom narodu i njegovu podrijetlu, premda je nemoguće da mu to ne bi bilo poznato:

»Načelo nam je da su Bunjevci i Šokci ogranak naroda hrvatskog, a naš jezik da je čisto hrvatski.« (Neven, br. 7 iz 1913, gl. urednik)

Ovom bismo izjavom mogli otvoriti cijelu plejadu hrvatskih kulturnih radnika bunjevačkog podrijetla koji su svojim radom najbolje dokazali kojem narodu pripadaju i koji su narod njime zadužili.

Premda sam mnoge od njih spomenuo i u svojoj knjizi: BUNJEVAČKI I ŠOKAČKI KNJIŽEVNI PORTRETI (Zagreb, 1969), koja je Kuntiću isto tako »nepoznata« kao i svi drugi hrvatski kulturni izvori, primoran sam radi kompletnosti informacije, opet navesti makar samo neke. Od Paje Kujundžića, Blaška Rajića, dra Matije Evetovića, koji je napisao najkompletniju povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata, pa sve do Beate Bukinca, Mije Mandića, Stjepna Bartolovića, Mihovila Katanca, Petra Pekića, pisca POVIJESTI HRVATA U VOJVODINI, pa do ANTE SEKULIĆA koji je ovih dana izdao knjigu: KNJIŽEVNOST BAČKIH HRVATA, pa do Albe Šokčića, Marina Šemudvarca, Matije Tucakova, Ladislava Vlašića, Vjekoslava Klajića, Julija Šolčića i Balinta Vujkova, danas sigurno najboljeg poznavaoca bunjevačko-šokačke kulturne problematike. Ne smijemo pri tom zaboraviti ni na Hrvate u Bajskom trokutu koji su i danas znanstveno aktivni, da spomenem bar dvojicu: Stjepana Velina iz Santova i Stjepana Flakovca iz Pečuha.

Na posebnom mjestu stoji rad IVANA KUJUNDŽIĆA, nedavno preminulog bibliofila i književnika iz Subotice. 1968. izlaze mu u izdanju MH u Zagrebu IZVORI ZA POVIJEST BUNJEVAČKO-ŠOKAČKIH HRVATA, nastavka PRI-

LOGA KULTURNOJ POVIJESTI BUNJEVAČKO-ŠOKAČKIH HRVATA koji su izišli još 1946. u izdanju subotičke Matice. I na kraju, cjelokupna naša kulturna i znanstvena javnost očekuje izlazak kompletne Kujundžićeve BUNJEVAČKO-ŠOKAČKE BIBLIOGRAFIJE u izdanju JAZU u Zagrebu, koja će jednom zauvijek dokrajčiti sve one pokušavatelje koji, kao Kuntić, nastoje svojem vlastitom narodu poricati njegovo ustavno pravo da sam sebe naziva svojim vlastitim etničkim imenom. O kakvoj se ovdje inkriminaciji radi znat će pravnik Kuntić veoma dobro!

I na kraju, prekidajući na ovom mjestu namjerno tu otužnu kuntićevu priču, navodim riječi PETRA PEKIĆA:

»Ako je dopušteno pojedinim piscima da Bunjevcima i Šokcima osporavaju nacionalni karakter i da ih dalje pod tim lokalnim imenima nazivaju... to mislim, da je pravo i dopustivo, da jedan Bunjevac kaže svoju riječ o narodnoj pripadnosti svoga plemena, a ta je, da su se Bunjevci UVIJEK SMATRALI HRVATIMA (podv. J. L.) i ako su u ranije doba kao i drugi dijelovi Hrvata dolazili pod lokalnim imenima. No s pobjedom nacionalnog principa oni su se odmah izjavili po svojim najboljim vođama, da se smatraju dijelom Hrvata, a takvim se svi kao kolektivnost i osjećaju.« (Povijest Hrvata u Vojvodini, Zagreb, 1929, str. 288) Knjiga je napisana 1929, dakle ravno 40 godina prije famozne Kuntićeve knjige!

Komentar ovomu nije uopće potreban!

ANTIČKA TRAGEDIJA I FILM

Veljko Vučetić

Film je dao pečat cjelokupnom duhovnom stvaralaštvu 20. stoljeća. Unatoč krajnosti kroz koje se kreće kvalitet pojedinih djela treba se pomiriti s istinom da je film centralna umjetnička pojava našega doba u razvoju i usponu prema najvišim formama izraza. Nema područja duhovnog stvaralaštva na koje i film nije utjecao svojim osobenim izrazom i novom tehnikom narativnog i dramaturškog kazivanja. Potanje komparativne analize s umjetnostima koje već imaju veliku tradiciju, osobito s literaturom, slikarstvom, muzikom, ukazale bi nam da stvarno i nema nekih elemenata kojima se film koristi, a koji prije nisu bili poznati, kao što su rakurs, krupni plan, montaža. Ali film im je dao svoj poseban značaj, iskoristio je neke potencijalne i naslućene mogućnosti u slikarstvu i literaturi i iznio ih u prvi plan.

Revolucionarno u tehnici kazivanja najviše je prisutno u montaži: mogli bismo govoriti o tehničkoj i stvaralačkoj montaži, o montaži dokumentarnih filmova, asocijativnoj i paralelnoj montaži, o poetičnoj montaži koja izravno iznosi osjećanja i raspoloženja glavnih junaka kroz vizualni svijet pokreta kamere, o filmskim metaforama, o tehnici »sjećanja« i o mogućnosti da se istodobno prikazuju različiti događaji bez obzira na vrijeme i prostor. Svi su ti elementi pridonijeli stvaranju filmskog jezika, novog načina predočavanja misaonih tokova te bismo mogli reći da film donosi *konačni prekid s klasičnom dramaturgijom antičke tragedije*, stvarajući originalne i nove dramaturške principe, a to je epohalan događaj.

Da se u biti radi o jednoj novoj i revolucionarnoj pojavi, najbolje se možemo osvjedočiti na utjecaju koji je film izvršio na ostale grane duhovnog stvaralaštva. Od pojave fotografije i impresionizma pa do apstraktnog slikarstva nema slikarskog pravca koji se manje ili više ne može povezati uz film, a to osobito